

Lausunto

7.3.2025

Valtiovarainministeriö
kirjaamo.vm@gov.fi

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksen luonnoksesta laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Yleistä

Valtiovarainministeriö on 4.2.2025 pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksen luonnoksesta laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia, työtapaturma- ja ammattitautilakia, työntekijän eläkelakia sekä liikenteen palveluista annettua lakia. Harmaan talouden selvitysyksikön toimiala laajennettaisiin myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden toimintaan. Selvitysyksikkö voisi jatkossa laatia ilmiöselvityksiä harmaan talouden ilmiöistä liittyen kaikkien luonnollisten henkilöiden toimintaan sekä laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä myös sellaisista luonnollisista henkilöistä, joilla ei ole kytkentöjä organisaatioihin asemansa tai omistustensa perusteella. Lisäksi ehdotetaan, että esitutkintaviranomaiset voisivat jatkossa pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä myös rikosten paljastamista varten.

Oikeusministeriö pitää esitysluonnoksen tavoitteita kannatettavina.

Oikeusministeriö on tarkastellut esitysluonnosta tiedonsaantioikeuksien ja henkilötietojen suojaa koskevien säännösten osalta. Ministeriö toteaa, että esitys on pääosin valmisteltu asianmukaisesti. Sääntämisjärjestys ja suhde perustuslakiin -jaksossa käsitellään varsin seikkaperäisesti esityksen suhdetta perustuslain 10 §:ään. Ehdotettu henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely laajentaisi nykytilaan verrattuna käsittelyn koskemaan mittavasti luonnollisten henkilöiden arkaluonteisia henkilötietoja, joka rajoittaa henkilötietojen suojan lisäksi myös yksityiselämän suojaa. Oikeusministeriö katsoo, että jaksoa on vielä perusteltua täydentää henkilötietojen käsittelyyn liittyvien suojatoimien osalta.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Velvoitteidenhoitoselvitysten osalta oikeusministeriö toteaa, että esityksessä arvioidaan tietojen minimointiperiaatteen suhdetta ehdotettuun sääntelyyn asianmukaisesti. Koska esityksessä ehdotetaan henkilötietojen käsittelyn huomattavaa laajentamista, ministeriö katsoo, että esityksessä on perusteltua arvioida tarkemmin velvoitteidenhoitoselvitysten osalta keskeisten muidenkin tietosuojaperiaatteiden suhdetta ehdotettuun sääntelyyn.

Säilytysaika

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 10 §:ssä ehdotetaan muutettavaksi tietojen poistamista selvitystietojärjestelmästä koskevaa pykälää. Ehdotetussa 10 §:ssä säädettäisiin jatkossa kolmessa momentissa tietojen säilytysajoista, joista 1 momentissa säädettäisiin ilmiöselvityksen laatimiseksi hankittujen tietojen säilytysajasta, 2 momentissa velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi hankittujen tietojen säilytysajasta ja 3 momentissa valmistuneen ilmiö- tai velvoitteidenhoitoselvityksen säilytysajasta. Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin ilmiöselvitysten säilytysajaksi kolme vuotta, jota voitaisiin jatkaa enintään vuodella, jos tiedot edelleen ovat tarpeen selvitysyksiköstä annetun lain 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan tietojen nykyistä pidempi säilytysaika olisi tarpeen, jotta selvitysyksikkö voisi täyttää lain 5 §:n 3 momentin mukaiset, ilmiöselvityksessä kuvatus ryhmän perusteella tapahtuvat asiakasviranomaisensa velvoitteidenhoitoselvityspyynnöt. Ehdotetun 2 momentin mukaan velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi hankitut tiedot on poistettava, jos ne eivät ole tarpeen kyseisen selvityksen laatimiseksi.

Ehdotetun 10 §:n 1 momentin osalta oikeusministeriö pitää myönteisenä, että kerättyjen tietojen säilytysajasta säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Sen sijaan ehdotetun 10 §:n 2 momentin osalta ministeriö kiinnittää huomiota siihen, että momentissa tarkoitettujen velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi kerättyjen tietojen säilytysaika voisi muodostua pidemmäksi kuin 1 momentissa tarkoitettujen tietojen. Esityksen jatkovalmistelussa on syytä arvioida, onko säännös- ja säätämisyjärjestysperustelut huomioiden sääntelyssä tarkoitus mahdollistaa 2 momentissa tarkoitettujen tietojen pidempiaikainen säilyttäminen.

Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotetun 10 §:n 2 momentin suhdetta ole arvioitu tietosuojan yleislainsäädäntöön. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötietoja on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojen käsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten (säilytyksen rajoittamisen periaate). Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 39 kohdan mukaan henkilötietojen olisi oltava riittäviä ja olennaisia ja rajoituttava siihen, mikä on välttämätöntä niiden käsittelyn tarkoitusten kannalta. Tämä edellyttää erityisesti sitä, että henkilötietojen säilytysaika on mahdollisimman lyhyt. Ministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioiden kansallisen erityissääntelyn antaminen on yleensä perusteltua silloin, kun kysymys on arkaluonteisten tietojen säilyttämisestä. Ehdotetussa muodossaan 10 §:n 2 momentti vaikuttaa osin päällekkäiseltä tietosuojan yleissääntelystä seuraavan periaatteen kanssa. Oikeusministeriö toteaa, että esityksen jatkovalmistelussa on syytä arvioida, onko 2 momentissa kaavailtua säilytysaikasääntelyä perusteltua muuttaa 1 momentissa kaavailulla tavalla täsmällisemmäksi ja tarkkarajaisemmaksi ottaen huomioon erityisesti perustuslakivaliokunnan arkaluonteisten tietojen säilytysaikaa koskeva lausuntokäytäntö.

Taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen taloudellisten vaikutusten on arvioitu liittyvän selvitysyksikön toiminnassa käytettävän selvitystietojärjestelmän vähäisiin muutoksiin, jotka Verohallinto kattaisi nykyisistä määrärahoistaan.

Viranomaisvaikutuksia käsittelevässä osiossa on käsitelty vaikutuksia velvoitteidenhoitoselvityksiä varten tietoja luovuttaviin sekä selvitysten tietoja hyödyntäviin viranomaisiin. Oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisisten tietoja velvoitteidenhoitoselvityksiä varten nykyisin antavat Ulosottolaitos ja Oikeusrekisterikeskus, joille ehdotetut muutokset mahdollisesti aiheuttaisivat tietojärjestelmämuutostarpeita. Esitysluonnoksessa on todettu, että tiedot velvoitteidenhoitoselvitystä varten saadaan suoraan viranomaisten tietojärjestelmistä ja tilaaminen tapahtuu automaattisesti rajapintapalvelun kautta tai yksilöllisissä tarpeissa turvapostin välityksellä. Esitysluonnoksen mukaan selvitysyksikön käyttämä järjestelmä tuottaa lähes kokonaan velvoitteidenhoitoselvitykset ja menettely on pitkälle automatisoitua.

Esitysluonnoksen mukaan Ulosottolaitoksella olisi kartoitusten mukaisesti tarvetta velvoitteidenhoitoselvityksille nykyistä organisaatiohenkilörajausta laajemmin kaikista luonnollisista henkilöistä, ja Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämismahdollisuuksien laajentuminen muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa oleviin luonnollisiin henkilöihin kasvattaisi ulosoton velvoitteidenhoitoselvityspyynnöitä arviolta noin 200 000 pyynnöllä vuodessa. Ehdotetut muutokset todennäköisesti tehostaisivat ja kehittäisivät Ulosottolaitoksen tiedonsaantia.

Ehdotuksen perusteella käsiteltävien henkilötietojen määrä kasvaisi sadoilla tuhansilla rekisteröidyillä, millä voi mahdollisesti olla vaikutuksia tietosuojavaltuutetun toimiston valvontatehtäviin ja työmäärään.

Ehdotettujen muutosten kustannusvaikutusten oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisille voidaan arvioida olevan kokoluokaltaan sen verran vähäisiä, että muutokset tulisi hoitaa talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksen mukaisesti nykyisten määrärahojen puitteissa. Tietosuojavaltuutetun osalta on kuitenkin todettava, että valtuutetun valvontatehtävät ovat jatkuvasti lisääntyneet ja tämä on johtanut asiamäärien lisääntymiseen, käsittelyn ruuhkautumiseen sekä käsittelyaikojen kasvuun. Tämä vaikuttaa mahdollisuuksiin toteuttaa talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjausta. Oikeusministeriön hallinnonalan määrärahoista päätetään osana valtiotalouden kehysten ja valtion talousarvion valmistelua.

Osastopäällikkö, yliohtaja

Johanna Suurpää

Lainsäädäntöneuvos

Petteri Jartti

Jakelu

Valtiovarainministeriö

Tiedoksi

Kansliapäällikkö Antti Leinonen
Lainsäädäntöjohtaja Susanna Siitonen
Ministerin erityisavustaja Markus Liesegang

VN/1193/2025-OM-10

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: